

BİLGİNİN PAYLAŞIMI VE BİLİMSEL ETKİNLİĞİN BELGELENMESİ

Serpil Salaçin

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı

*"Paylaştıkça artan, çoğalan, güçlenen üç şey; bilgi, sevgi ve neşedir."
Anonim*

Bu yazının yazarı aldığı eğitim türü ve profesyonel bilgi birikiminin kapsamında ana alanı olarak yer almayan, hiç de yetkin olmadığı bir konuda bilim felsefesi tartışması yapmak amacıyla değildir. Yazı, genç meslektaşlarımızın bilgi birikimimiz ve deneyimlerimize katkılarını yüreklendirmek dileği ile kaleme alınmıştır. Amacı bilimsel etkinliklerin ürünü olan bilgi türünün çağımızda genel geçerliliğini koruyan özelliklerine ve elde edilmesinde şimdilik vazgeçemeyeceğimiz yöntemlerine değinmektir. Ayrıca bu yazıda uğraş alanımıza yaygın olarak bir türlü katedemediğimiz genel geçer yöntemlerin bazı basamaklarına değinilecektir.

Bilgi, yaşamımızda paylaştıkça artan, çoğalan ve güçlendiği söylenen üç kavramdan biri olarak tanımlanıyor. Antik çağdan günümüze bilimciler (scientists) ve bilim felsefecileri bilginin tanımını, özelliklerini ve koşullarını tartışmaktadırlar. Tartışılan çağa, konuya ya da tartışıldığı ülkenin özelliklerine, toplumların o zaman kesitindeki sosyal normlarına ve kültürel değerlerine göre farklı yaklaşımlar sergilemektedirler. Bilim tarihine meraklılarımız bu tartışmalardaki yaklaşımlardan ve farklılıklarından haberdirlirler.

Bilgi beş duyumuz aracılığı ile yaşadığımız evren, dünya, insan ve toplumla ilgili duyumsadığımız basit gözlemlerimizdir. Ama bu basit gözlemler yaşadığımız dünyayı, insanı, toplumu anlamamıza yetmez. Aklımızı kullanarak, bazen de hayal gücümüzü kullanarak duyumsadıklarımızı anlamaya çalışırız. Çevremiz ile ilgili bilgi ediniriz. İnsanlığın varoluşundan bu yana edindiği bilgileri kullanarak yaşamımızı sürdürürüz. Bunların çoğu düzenli ve güvenilir nitelikte gerçek bilgilerdir. Bazıları da bilimsel bilgilerin çağlar boyu toplumlarca içselleştirilmiş ve genelleştirilmiş türleridir. İnsan varoluşundan bu yana kendini, yaşadığı çevreyi ve evreni merak etmiş, anlamak istemiştir. Günlük yaşamımızda ve meslek uğraşımızda kullandığımız her bilgi binlerce yıllık bilgi birikiminin ayıklanarak günümüze kadar ulaşmış olanlarıdır.

Bilimsel etkinlikleri bireysel doğaları gereği yaşam biçimi olarak seçmiş olan bilimcilerin tüm insanlık tarihinde sınırlı sayıda olduğu bilinmektedir. Bilimsel etkinlik, bilgi üretmek yada üretme çabası içinde olmak bazılarının farkında olmadan seçtiği uğraş alanının özelliği olduğu ülkemizde ve dünyada bilinen bir gerçekliktir. Hangi kaynaktan gelirse gelsinler böylesine bir uğraş alanı içinde olanlar bir dizi sistematik uğraşı gerçekleştirmektedirler.

Bu uğraş türünün basamaklarına şöylesine bir göz atmakta yarar olduğu kanısındayım. Merak, anlama ve öğrenme isteği ile başlayıp sistematik düşünme yöntemlerinden sonra şekillenen bir soru cümlesi ile başlıyoruz işe. Sonra sorumuzu yanıtlayabilecek bilgilerin varlığını araştırıyoruz. Günümüzde insanlığın varolan bilgi birikimine ulaşılmasını sağlayabilecek öylesine geniş ve kapsamlı kaynak sistemleri var ki !. Bu aşamada, belki bir çoğumuz yola çıktığımız sorunun yanıtını buluyoruz. Etkinliğimizin bu bölümü bilgi birikimimizi artırıyor. Daha derin ya da daha çok bizim yaşadığımız çevrenin önceliği olan yeni sorulara yöneliyor bizi. Tekrar bilgi kaynaklarına ulaşıyoruz. Merak ettiğimiz konuda, sorumuza yanıt ararken giderek biraz daha bilgilenmeye ve bilim felsefecilerinin bilimsel etkinliğin ilk basamağı bilimsel düşünmenin önerme evresi için ön koşul dediği "doğru" önermelere varmaya çalışıyoruz.

Merak ettiğimizin ne olduğunu ve nasıl olduğunu ortaya koyma çabamız etkinliğin ikinci evresini oluşturuyor. Bu evre araştırma yönteminin seçilmesidir. Çalışılan alan, yanıtlanması istenen sorunun türü ve daha bir çok değişken bu yöntemi seçmemizde bize yol gösteriyor. Araştırma yöntemimiz, bilimsel yöntemin koşullarını içermelidir. Ama, hangi bilimsel yöntem? Bilim felsefesine merak saran meslektaşlarımız bilimsel yöntem tartışmalarından ve türlerinden de haberdirlirler.

Bu aşama gözlem (deney), yaratıcı imgelem ve mantıksal çıkarım olarak tanımlanmaktadır. Bu öğeleri içeren bir etkinlik, bilimsel etkinliğin sınama- ya-

nılma-sınama sürecini içeren bir problem çözme etkinliği olacaktır. Böylece bilimsel yöntemin yoklanabilirlik özelliği ve yoklanarak ilerleyebilme özelliği gerçekleşecektir. Diğer taraftan her basamakta gözlemsel deneyim için öngörülen matematiksel modellerin kullanımı güvenilirliği artıracaktır. Bunun yanı sıra elde edilen veriler arasındaki ilişkileri açıklamaya yarayacak matematiksel yöntemlerle bir çıkarıma, sonuca varılacaktır. Yöntemine uygun üretilen ve denetlenerek belgelenen bilgi bilimsel bilgi niteliğine uymaktadır. Bilimsel bilgi üretme çabaları da bilimsel etkinlik olarak tanımlanmaktadır.

Bilimsel etkinlikler önyargı ve dogmalardan uzak, eleştirel düşünceye açık, etkileşime açık, yenilenme gücü olan bilgiler üretir. Bir çaba ile oluşturulan her ürün değerli olabilir. Bilgi olarak tanımlanabilmesi çok daha uzun evrelerden geçmesini gerektirmektedir. Belgeleme, eldeki verilerin paylaşımı ve elde edilen bilginin tartışmaya açılması genel kabul görmesi diğer basamakları oluşturmaktadır. Bilimsel etkinliklerle değişmez doğrular elde edilemez. Tartışılabilir, geliştirilebilir, güçlenebilir ya da reddedilebilir çıkarımlar elde edilir. Bilimsel yöntemle elde edilmiş, bu gün bize en doğru gibi gelen bir bilgi bir süre sonra yerini bir başkasına bırakacaktır. Bu bilimin kendi yapısından, dinamiğinden kaynaklanmaktadır.

Bilgi paylaşma yolları bilginin türüne göre farklılıklar göstermektedir. Bilgi paylaşımı etken ya da edilgen de olabilmektedir. Ancak, bilgi olarak tanımlanabilecek bir çıkarımın elde edilme yöntemine, bunu elde edenlerce duyulan güvensizlik paylaşımı farklı alanlara kaydırmaktadır. İzlenen bu gerçek uğraş alanımız için kaygı uyandıracak boyuttur. Bilgi paylaşımından alanımızın işlevsel olarak yarar sağlamasını engellemektedir. Bir çabanın ürünlerinin danışmanlı bir dergide yayınlanabilmesi bu evrelerden yalnızca ilki olabilir. Daha geçmesi, yetkinleşmesi gereken birçok evreler olacaktır. Adli Bilimler uygulamalı bilim alanlarından biri olarak tanımlanmaktadır. Disiplinler arası işbirliği ile yararlı (pragmatik) sonuçlar elde edilebilecek nadir bilim alanlarından biridir. Diğer taraftan ülkemizdeki konumu ve kapsamı ile ilgili de sorgulanan birçok yönü vardır. Bunların çoğu henüz tartışma olanağı dahi bulamamış, yüksek sesle konuşulamamıştır. Böylesine bir alanda bilimsel yöntemle elde edilmeye çalışılan bilgilerin belgelene evresinde, bilimsel sorgulanmalarına

önem verilmesinin bireyleri ve toplumu etkileme süreçleri gerçekten heyecan verici geliyor bana.

Tüm bunlara rağmen nasıl oluyor da bilimsel yöntemlerle gerçekleştirildiği savlanan çabaların ürünlerinin danışmansız bir dergide yayınlanması bilimsel belgeleme yöntemi olarak algılanabiliyor. Aynı alanda çalıştığımız meslektaşlarımızla dahi paylaşmaktan kendimizi alıkoyabiliyoruz. Eğer, paylaşılan bir ürünü ortaya koymak amacıyla değil isek neden üretiyoruz? Danışmanlı dergilerin danışma kurullarında yer alan kıdemli akademisyenlerimiz genç meslektaşlarımızın, sorguladığı yada yanıt aradığı sorulara bilimsel yöntemlerle sınıyıp çözümlenmesine yön gösterme görevi üstlendiklerinin bilincindedirler. Eleştirel gözle bu bakış açısı ile değerlendirilmiş bir bilimsel etkinlik belgesinin düzeltme önerisi yazara danışmanın tamamen gönüllü bilimsel desteğidir. Ancak bilimsel düşünme yöntemini içselleştiremediğimiz de bu tür eleştirileri bireysel olarak algılayarak ürünümüzü bilimsel platformda tartışmaya açık bilgi olma niteliğinden uzaklaştırırız.

KAYNAKLAR

1. Yıldırım C. Bilim Felsefesi. Remzi Kitabevi. İstanbul, 1979.
2. Wagner C. Doğa Bilimsel ve Teknik Araştırma Yöntemleri. Değişim Yayınları. İstanbul, 1984.
3. Ströker E. Bilim Kuramına Giriş. Ana Yayıncılık. İstanbul, 1990.
4. Yıldırım C. Bilim Tarihi, Remzi Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul, 1994.
5. Batuhan H. Bilim ve Şarlatanlık. Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı. İstanbul, 1995.
6. Kuhn TS. Bilimsel Devrimlerin Yapısı. Alan Yayıncılık, 4. Baskı. İstanbul, 1995.
7. Chalmers A. Bilim Dedikleri. Bilimin Doğası, Statüsü ve Yöntemleri Üzerine Bir Değerlendirme. Vadi Yayınları, 3. Baskı. İstanbul, 1997.
8. Barzan J., Graff HF. Modern Araştırmacı. Tübitak, Popüler Bilim Kitapları. 6. Basım. Ankara, 1998.
9. Bozkurt N. 20 Yüzyıl Düşünce Akımları Yorumlar ve Eleştiriler. Sarmal Yayınevi, 2. Baskı. İstanbul, 1998.
10. Bozkurt N. Bilimler Tarihi ve Felsefesi. Sarmal Yayınevi. İstanbul, 1998.
11. Yıldırım C. Bilim Tarihi. Remzi Kitabevi, 6. Baskı. İstanbul, 1999.